

Koncertekről

**Óbudai Danubia Zenekar –
2016. március 1.**
Zeneakadémia

Még mielőtt elkezdődött volna az Óbudai Danubia Zenekar hangversenye, máris két – az esthez kapcsolódó – eseménynek örülhetett a Zeneakadémia közönsége.

Az egyikre – az úgynevezett beavató előadásra – másfél órával a kezdés előtt lehetett bemenni a Zeneakadémia nagytermébe. Ezen a házigazda, Eckhardt Gábor először a koncert vendégkarmesterét, Stanislav Kochanovskyt interjúvolta pályafutásáról, illetve a felhangzó művekhez való viszonyáról, majd pedig vetítéssel és hangzó bejátszásokkal gazdagított mini-előadás keretében elemezte a zenekar műsorában szereplő három kompozíciót. A zenei idézetek ezúttal különösen hasznosnak bizonyultak, mivel a nagyérdemű három romantikus programzenei alkotásra – szimfonikus költeményre, zenekarra írt rapszodiára és programszimfóniára – váltotta meg aznap jegyét. Noha a bejáratnál kézbe kapott műsorfüzet részletesen, a lényegyet közlőn írta le a zenével elbeszél és megjelentetett történeteket, mégis, e magyarázatok után hallgatva a műveket, azok jóval érzékletesebbnek hatottak, és egy ilyesfajta „idegenvezetés” mindenképpen hasznosnak bizonyult a hallgatók zenei emlékezte számára is. Ráadásul a programzenei műfajoknál – bár a konkrét tartalom ismerete nélkül is élvezhető a muzsika, mégis – jelentősen hozzá tud tenni a zene megértéséhez és értékeléséhez, ha követni tudjuk a kapcsolódó történet zenei illusztrációját.

A főműsort még egy másik esemény is megelőzte: a Zeneakadémia aulájában – közvetlenül a koncert előtt – Magyarországon élő, orosz nemzetiségű hölgyek énekeltek egy csokorra valót hazájuk népdalaiból anyanyelvükön, harmonika kísérettel. Hangulatot teremtő előadásukkal talán az orosz karmestert köszöntötték, esetleg hangulati bevezetőnek szánták a műsor részben szláv vonatkozású darabjához.

A Danubia Zenekar már jó ideje olyan koncerteket hirdet meg, melyeken az elhangzó művek mindig valamilyen tematikus lánkra fűzhetők fel. A Hősök vagyunk sorozat második hangversenye ezúttal a *Küzdünk* címet kapta. A műsoron elhangzó kompozíciók – Liszt Ferenc *Prométheusz*, Leoš Janáček *Tarasz Bulba* és Csajkovszkij *Manf-*

red szimfónia (op. 58) című alkotása – a külföldre célkért való küzdelem, az ezzel járó szenvedés, majd a megdicsőülés variációit mutatták meg. Előadói szempontból ezért is kihívás így, egymás mellett megszólaltatni e darabokat. Ez esetben a karmesternek ugyanis határozottan rá kell mutatni a főhős jellemének változásaira, arra, hová, miként jutott el a darab elejétől a végéig. Stanislav Kochanovskyt előadását elsősorban az elmélyült, a darabok lényegének mélyére ásó megközelítése tette szimpatikussá. Olvasatában – a zeneszerzők intenciójával egyezően – nem csupán egy történet elmeséléséről, hanem a szereplők jellemfejlődéséről-változásáról, az emberi karakterben egyszerre jelenlévő sokféleségről van szó. Prométheuszban, például, az emberiség számára az istenektől tüzet lopó titánban egymás mellett van jelen a büszkeség, ám a kétségbeesés, az esendőség és a líraiság is. A dirigens képszerűen interpretálta a történetet elbeszélő helyett az inkább jellemrajzra hangsúlyt helyező szimfonikus költeményt, amihez remek partnerekre lelt a Danubia Zenekar muzsikusaiban. A vendégkarmester és a zenekar három napos, intenzív próbamunkájának köszönhetően pontosan, részletgazdagon csendült fel Liszt alkotása. Már itt felfigyelhettünk a vonósok dús, telt hangzására, a fafúvók virtuozitására, a zenei egységére és az ütők precizitására, a zenekar dinamikai érzékenységére.

Még a szünet előtt, *Janáček Tarasz Bulbájában* egy másféleképpen ellentmondásos egyéniség útját követhettük végig. A történet szerint az 1. tételben a címszereplő árulás miatt maga oltja ki kisebbik fia életét, a 2. tételben végig kell néznie idősebb gyermeke kivégzését, míg a zárótételben maga is a lengyel ellenség fogságában esik és máglyahalált hal. A többszereplős eseménysor jó alkalmat kínált a zeneszerzőnek, egyben pedig az előadóknak a különböző karakterek ábrázolására. Emlékezetes, szép oboaszólót hallottunk a nyitótételben, láttató erejű, az életért kiáltó klarinétszólót a közepsőben (előtte a győzelmi táncot, a mazurkát is remekül formálta meg az együttes), míg a 3. tételben, a koncertmester által előadott hegedűszóló a cseh komponista alkotásának ékkövévé vált.

A szünet utáni Csajkovszkij-mű a szerző leghosszabb szimfóniája. A zenekar dicséretére legyen mondva, hogy a közel ötvenperces alkotás előadásakor – a fenti két, szintén

igényes mű után – sem mutatták a fáradság jeleit. A Manfred-szimfónia köztudottan Berlioz Fantasztikus szimfóniájának egyik közvetlen leszármazottja. Több szállal is kapcsolódik hozzá: hatalmas zenekari apparátust foglalkoztat; keletkezéstörténete Berliozhoz köthető; ez is programszimfónia, mely olyan történetet mesél el (alapját Lord Byron azonos című költeménye adta), ami – a Dies irae sequentia dallamát beleszőve – a főhős bukásával végződik. Az orosz mester szimfóniája mégsem tragikusan, hanem nyugalmat, megbékélést árasztva fejeződik be. Stanislav Kochanovskyt minden tekintetben anyanyelvi szinten beszélő Csajkovszkij nyelvét. Útstechnikája világos és lényegre törő, sallangoktól mentes, látszik, hogy számára a mű a legfontosabb. A zenekar a dirigens utasításait hűen követve hitelesen mutatta meg a nyitótétel végi nagyszabású apoteózist, a 2. tétel tündéreit (mennyre más ez a megfogalmazás, mint Mendelssohn tündézenéié!), a 3. tétel hegyi pásztorainak idilljét és a 4. tétel záró, virtuóz fűgát. Az együttes küzdelmet mutatott meg, ám a zenei anyaggal nem küzdöttek, és a hangverseny utolsó percéig fölényesen uralták nehéz szólamaikat.

(Kovács Ilona)

**MÁV Szimfonikus Zenekar –
2016. március 4.**
Zeneakadémia

A bécsi klasszika és a romantika zeneirodalmából szólaltatott meg két-két kompozíciót a MÁV Zenekar március eleji zeneakadémiai hangversenyén (Lukács Miklós-bérlet/5.), Takács-Nagy Gábor vezényletével, Perényi Miklós gondnokművész közreműködésével. A program összeállítását mintha az a cél vezérelte volna, hogy ezen az estén mindkét zenetörténeti korszakból olyan művekre irányítsa a hallgatók figyelmét, melyek – bár értékükhöz nem fér kétség – valamilyen okból mégsem váltak a hangversenypódiumok slágerdarabjaivá. A koncertet nyitó W. A. Mozart *D-dúr* (K. 202, 1774) – utolsó salzburgi – *szimfóniájánál* sokkal népszerűbb például a szintén ebben az időszakban keletkezett K. 201-es A-dúr szimfónia, és Ludwig van Beethoven kilenc szimfóniája közül is a 4., *B-dúr* (op. 60, 1806) talán a legkevésbé játszott. Ugyanígy – Csajkovszkij *Pezzo cap-*

riccioso (op. 62, 1887) című alkotása – bár a csellisták körében népszerű, versenyeken például gyakran kötelező darab, ám – fehér holló a hangversenytermekben, és Camille Saint-Saëns két csellóversenye közül is a most elhangzott 2., *d-moll*nak (op. 119, 1902) jutott a mostohább sors. A széles repertoárral rendelkező Perényi Miklós is erre a koncertre tanulta meg, most játszotta először nyilvánosan ezt a Saint-Saëns-concertót. Előre bocsájtom, az előadók igazságot szolgáltatnak e ritkábban hallható kompozícióknak, rávilágítottak a bennük rejlő szépségekre és értékekre. Nem utolsó sorban azzal, hogy mind a karmester, mind a szólista olyan világhírű művész, akik értékítéletében, a szerzőkért és a művekért való lelkesedésében vakon megbízhatunk.

A hangversenyen elhangzott kompozíciók iránti feltétel nélküli lelkesedését Takács-Nagy Gábor egyáltalán nem rejtette véka alá. (Miért is tette volna?) Láthatóan a zenekar tagjait is megbabonázta és magával ragadta dirigensük vehemenciája. A darabok iránti rajongásának, lelkiismeretes munkájának eredményét, a gondos elemző munka bizonyítékát nemcsak hallani, hanem látni is lehetett. (Talán nem sértődik meg, ha elárulom, hogy az ötödik sorból jól látható volt, hogy különféle színű szövegkihúzóval „dekorálta ki” a maga számára partitúráit.) Takács-Nagy – szokása szerint – az elhangzott művekkel és szerzőikkel kapcsolatos gondolatait először szavakkal, majd interpretációjával osztotta meg a közönséggel. A koncert kezdetén – többek között – egy Petőfivel kapcsolatos Ady-idézetet olvasott fel, és azt kérte, nyugodtan helyettesítsük Petőfi nevét Mozartéval, mivel szerinte Mozart egész életében megmaradt zseniális gyermeknek. „*Petőfire hiába keresnek az összes nagy szótárú nyelvekben több és nagyobb jelzőt: gyermek. Viszont nincs is e joggal megbíráható teremtésnek, világnak, életnek külön, istenibb produktuma, mint a gyermek. A gyermek az elevenség, az öröm, a jövőbe ható ígéret, a bilincsbe nem vert ember, az igazán igaz Isten.*” Valóban találó párhuzam. Mozart ebben a műben (is) játszik, mint egy gyermek: hangulatokkal, színekkel, karakterekkel. A dirigens remekül mutatta meg ezeket, különösen emlékezetesre sikerültek a 3-4. tétel érzelmi kitörései – melyek tipikus megnyilatkozásai a mozarti Sturm und Drangnak. A tempók is kellően frissek voltak, ám a szél-ső tételekben a karmester ez irányú instrukcióit a hegedűszólamoknak kevésbé sikerült megvalósítani, olykor széteső és lötyögő összjátékot hallhattunk tőlük. „Ja-

vítani” a Beethoven-szimfóniában javítottak. Ebben a műben már az utóbbi években elért magas színvonalon teljesítettek. Takács-Nagy Gábor e mű előtt arra hívta fel a figyelmünket, hogy a feszültségeket hordozó 3. és 5. szimfónia között a 4., B-dúr a boldogságot képviseli, „dráma” is csak egy rövid ideig van a 2. tételben – ami olyan, mint „görcs a fában”. Nos, rendkívül hatásosan szölt a „görcs”, és annál hatásosabb volt az ez utáni megnyugvás. Miként mintaszerű volt az 1. tétel indítása is: „a sötétből kezdődik, hogy aztán minél nagyobb legyen a fény, mikor kitör az öröm és a lendület”. Elsőpró volt a 3. tételbeli scherzo, és az egész műben – nemcsak a 4. tételbeli hírhedten nehéz szólójában – ragyogott a fagott.

A szólista, Perényi Miklós fellépése itthon és külföldön is mindig esemény, a világon bárhol megtisztelve érezheti magát a közönség, ha hallhatja játékát. Sokan próbálták már megfejteni művészetének titkát, hogy mi teszi játékát oly egyedivé. Hivatkozhatunk fölényes virtuozitására, a hangszeréből kicsalt mives, kifejező hangjára, formálásának biztonságára, és még lehetne sorolni, ám a szavak nehezen fejezhetik ki azt az élményt, amit művészetével átad. Talán a szerénységében, művészi alázatában rejlik titka. Bármekkora nagy művész is, távol állnak tőle az allűrök. Ha pódiumon van, nem ér rá külsőségekkel foglalkozni, számára – az első hangtól az utolsóig – csak a zeneszerző és műve létezik, megszűnik számára a külső világ. Vélhetően ezért volt oly harmonikus Takács-Nagy Gáborral való együttműködésük, mert ő is hasonló értékrendet, hasonló gondolkodásmódot képvisel. Nem véletlen több évtizedes kamarazenei együttműködésük sem. Ők ketten félszavakból – vagy még kevesebből: szemvillantásokból, apró gesztusokból – is megértik egymást. Talán mondanom sem kell, hogy a közönség vastapsal köszönte meg nekik az élményt, melyet egy csellósóló, szintén kevésbé játszott Csajkovszkij-darabban (*Nocturne*, op. 19 no. 4 – vonószeneári átírat) köszöntek meg.

(Kovács Ilona)

Honvéd Férfikar – 2016. március 7.

Magyar Tudományos Akadémia Díszterme

Nőnap meglepetés-koncerttel kedveskedett a jeles nap előestéjén a Honvéd Férfikar a Magyar Tudományos Akadémia dísztermébe látogató hölgyeknek. Persze

nemcsak nekik, hanem az őket kísérő uraknak is kellemes élményt ígért az előadás. Az est programját ugyan titok-koncertként is hirdethették volna, mivel – meglehetősen kitartó kutatásom ellenére – előzetesen sehol nem sikerült rábukkanom a programra. Persze, a Honvéd Férfikar – a fennállása óta eltelt hatvanhét esztendőben – olyan rangot vívott ki magának, hogy a közönség bármely biankó-rendezvényére örömmel elmegy, a minőség úgyszólván garantált. A koncert előtti napokban csak annyi szivárgott ki, hogy a *Virág helyett* címmel hirdetett műsorba olyan műveket választottak, melyek „a hölgyek magasztalásáról, nélkülözhetetlenségéről szólnak”, és a klasszikusok mellett a könnyedebb műfajok is helyet kapnak majd, izgalmas crossover-színeket kikeverve. (Az est műsorát végül a bejáratnál kézhez kapott rendkívül elegáns, informatív, minőségi papírra nyomtatott műsorfüzetből ismerhettük meg.)

A program összeállítói nem fukarkodtak a színekkel, a lehető legszivárványosabb csokrot nyújtották át a közönségnek Riederer Richárd vezényletével. A közel két órás előadás során a kórus a legváltozatosabb, legsokoldalúbb arcát mutatta meg, de bizonyos, hogy még bőven vannak tartalékaik. Az est felütéseként először is jól „megijesztették” a hallgatóságot. Köztudott, hogy számos operaházi produkcióban vesznek részt, most a legutóbbiból, a kortárs zeneszerző, Aribert Reimann *Lear* című kétfelvonásosából szólaltatták meg a részeg katonák kórusát. E brutálisan hangos opusz után szinte érzéki szerenádként hatott a Vratny László Attila szólójával előadott részlet – a Vágyom egy nő után – Lehár Ferenc *Mosoly országa* című operettjéből. Még két klasszikus operaszíndarab – két sláger – hangzott el: Charles Gounod *Faust*jából a Katonakórus és Carl Maria von Weber *A búvós vadász* című operájából a Vadászkar. Az utóbbi kettő között könnyedebb átvezetésként szolgált Luigi Denza *Funiculi, funicula* című örökzöldje (szóló: Hajdu András). Ebben a darabban mutatkozott be az estet kísérő hangszeres kíségyüttes is (Frey György – basszusgitar, Tiba Sándor – dob, Nagy László Adrián – zongora és Zsemlye Sándor – szaxofon). Kvartettjük végig igényesen, magas színvonalon szólaltatta meg a populáris műfajú zenéket.

A kórus sokoldalúságát jól reprezentálja, hogy nemcsak kiváló énekes-, hanem hangszeres-szólistáik is vannak. Tóth Péter trombitaszólójával (Deák Tamás: Lusta Dick a *Macskafogó* című rajzfilmből), Pe-

reszteni Attila pedig tubajátékával örvendtetett meg (LGT: *Mindenki másképp csinálja*). Ha választani kellene a sok szép énekes szólóprodukció között – nehéz feladat, és persze mindenképpen szubjektív – akkor Kővári Csaba (G. D. Weiss-B. Thiele: *What a Wonderful World*) és Batki László (Bágya András-G. Dénes György: *Csinibaba, Várad* Roma Café: *Szent ének*) kapná tőlem a legbárbonyosabb hangú énekes képzeletbeli díját. A virtuális virágcsokorban szerepelt még az Amorf Ördögöktől a *Látom magam a poharamban*, a Fonográf együttestől a *Viktória*, az LGT-től pedig az *Utolsó szerelmes dal* (szóló: Habdák Péter), az *Elfelejtett szó* (szóló: Szarka György) és a már említett *Mindenki másképp csinálja*, amiben hatan énekeltek szólót (Batki László, Dékán Jenő, Kővári Csaba, Naszvagy Vilmos, Stampay-Komesz András, Szabó Zoltán), mintegy számot adva kamaramuzsikusi képességeikről is.

Az est hivatalos programja a Magyarországon is nagy sikerrel játszott Forró szél című filmből Vojkan Borisavljevic Surda-főcím-dalával zárult. A szólót a Vajdasági születésű Naszvagy Vilmos énekelte, először szerbül, majd – hogy értsük is, miről szól a dal – magyarul is. Egy ilyen műsor ilyen színvonalú előadása után a közönség természetesen nem engedte el a Férfikart ráadás nélkül. A kórus választása az Amorf Ördögöktől a meglehetősen pajzán szövegű *Nincs a világon szebb, mint a cici* kezdetű, örökérvényű életbölcseéseket hirdető darabra esett.

Nem lenne teljes a beszámoló, ha az est zenéi élményeinek méltatása mellett nem szólnánk még egy fantasztikus teljesítményről: a szintén kórustag Frech' Zoltán minőségi stand-up comedy stílusban előadott, szellemes, magával ragadó konferálásáról. Fellépése nem merült ki a műismertetésekben, a zenék között „saját műsorszám” is volt: Petőfi *Megy a juhász a számaron* című versét parafrázálta Balassi, Ady, József Attila, Radnóti, Kassák Lajos, Koczka Péter és Juhász Ferenc stílusában, illetve népies stílusban – lehangzó előadásban, a közönség nem kis derűségére. Olykor még színművészt is imitált: az Ady-stílusgyakorlatban mintha Latinovits Zoltán szellemét idézte volna meg.

Summa summarum: a Honvéd Kórus ismét emlékezetes esttel ajándékozta meg hallgatóit. S bár hangversenyük hangzó virágcsokrot ígért, a koncert végén még egy szál (igazi) tulipánnal is megajándékozták a jelenlévő hölgyeket.

(Kovács Ilona)

Nemzeti Énekkar, Nemzeti Filharmonikus Zenekar – 2016. március 8.

Zeneakadémia

Kettős funkciót töltött be a *Nemzeti Énekkar* és a *Nemzeti Filharmonikus Zenekar* zeneakadémiai koncertje: megemlékezett az énekkar harmincéves fennállásának ünnepéről, és elbúcsúzott az eddigi karigazgatótól, az idén hetvenegy éves *Antal Mátyás*-tól, aki a kórus élén eltöltött negyedszázad után ezekben a hónapokban adta át a stafétát Somos Csabának. A műsor három számot tartalmazott, s a három kompozíció egyszersmind a kórus repertoárjának három fontos részét is képviselte. A Nemzeti Énekkar a romantikus repertoárban való jártasságát illusztrálva szólaltatta meg Verdi *Quattro pezzi sacri* (Négy szent ének) című kompozícióját, a legújabb művek értő tolmácsaként magyarországi bemutatón adta elő Eötvös Péter *Ima* című opusát, hogy végül a két szünettel tagolt hangversenyt 20. századi magyar klasszikus: Bartók *Cantata Profána* fejezze be. A műsorszámok vezénylését a leköszönő karigazgató, Antal Mátyás vállalta.

A *Quattro pezzi sacri* heterogén ciklus, sőt nem is önállóan szánt alkotás, hiszen a zeneszerző négy különböző időpontban, négy különböző apparátusra komponálta a négy vallásos szövegű tételt (*Ave Maria* négy a cappella szólóhangra, 1889; *Stabat Mater* kórusra és zenekarra, 1896/97; *Laudi alla Vergine Maria* négy a cappella női hangra, 1886/88; *Te Deum* kettős kórusra és zenekarra, 1895/96). Antal Mátyás előadása felmutatta a komponálásmód heterogenitását is (az *Ave Maria* egy úgynevezett „scala enigmaticát”, titokzatos skálát használ; a *Stabat Mater* drámai, kromatikus és át-komponált zene; a *Laudi alla Vergine Maria* a reneszánsz ellenpont technikáját eleveníti fel, különleges harmóniákkal és kifejezetten modern hangzással; a záró *Te Deum* pedig fináléhoz illő éles kontrasztokat felmutató, hatásos és hangos tétel, amely operás fordulataival a *Requiem* grandiozitását juttatja a hallgató eszébe), de betanítása súlyt helyezett arra is, hogy a négy különböző darab eltérő jellegzetességeit közös nevezőre hozó, személyes Verdi-stílus egységesítő jelenlétét érzékeltesse. A kórus tiszta intonációval énekel, ha kellett, áttetszőn, ha pedig arra volt szükség, nagy erővel és zengő tónusban – amikor a tartalom úgy követelte, átszellemülten és áhítattal, máskor szenvedélyesen. A két zenekari tételben az NFZ egységes hangzással csatla-

kozott a vokális apparátushoz, a *Laudi alla Vergine Maria* pedig arra is alkalmas volt, hogy a kórus és karvezetője megmutassa, milyen az, amikor a Nemzeti Énekkar hölgytagjai karcsú és áttetsző hangzású női karként lépnek közönség elé.

A *Quattro pezzi sacri* romantikája után hatalmas kontrasztot hozott Eötvös Péter *Ima* című, 2001/2002-ben keletkezett, háromtételű kompozíciójának magyarországi bemutatója. A mintegy huszonöt perces, háromtételű mű – amely egy magyar és egy osztrák költő, Weöres Sándor és Gerhard Rühm verseit (*Néma zene; Gebet*) használja fel – halandzsaszövegre épül, és az 1995-ös *Atlantisz* folytatásaként ismét egy letűnt kultúrának kíván emléket állítani. Mindkét szöveg esetében az „ösi nyelv”, a „kitalált nyelv” létrehozása a költő célja, a zeneszerző pedig az elsüllyedt kultúra távoltságát és megfeythetlenségét sugallja a hallgató számára az érthetetlen szótagok megzenésítésével. A *Quattro pezzi sacri*hoz hasonlóan szakrális hangulatot teremtő *Ima* két fontos tulajdonsága egyfelől a rendkívüli színgazdagság, amely remekül érvényesült a Nemzeti Énekkar sok effektust felvonultató, szuggesztív teljesítménye, valamint az NFZ hangszeresei jóvoltából, másfelől az expresszivitás, amely lehetővé tette Antal Mátyás és a Nemzeti Énekkar számára, hogy kifejezetten személyes hangvételi előadást hozzon létre. A hatás fontos része volt, hogy a dús, sokszínű kórushangzást időről időre szólóhangok tagolták és színesítették. És persze lehetőséget kínált az *Ima* a jubiláló kórusnak is, hogy tagjainak kvalitását és sokoldalúságát érzékeltesse, hiszen ahogy a *Négy szent ének* esetében *Szalai Ágnes*, a szólisták (*Bódi Zsófia, Dóri Eszter, Király Judit, Esterfán Tünde, Kiss Borbála, Puskás Eszter, Csapó József, Gavodi Zoltán, Mukli Gyula, Fülep Máté, Mokán László, Silló György*) ezúttal is a kórus tagjai közül kerültek ki.

Romantikus vallásos zene és 21. századi kompozíció után a magyar kultúra egyik emblematikus alkotása, a máig modernnek ható, ugyanakkor barokkot idéző műfajával és kompozíciós technikájával a múlt hagyományában is erősen gyökerező Bartók-alkotás, a *Cantata profana* (1930) zárta az estet. (Tegyük hozzá, a mű a maga tömören megfogalmazódó üzenetével – „*Csak tiszta forrásból*” – és erkölcsi tartásával arra is alkalmas volt, hogy az ünnepi hangversenyen a jubiláló kórus művészi állásfoglalását képviselje.) Antal Mátyás lendületes és szuggesztív vezényletével a mű hatásos, méltó

előadásban szólalt meg, epikusan hőmpolygó és mítoszi atmoszférát teremtő nyitókórussal, sodró lendületű és mozgalmal vadászfűgával, a „legnagyobbik szarvas”, a „legkedvesebb fiú” és az apa összecsapásának drámaiságát-fájdalmát érzékeltető szólókkal, végül pedig hűvös-kristályos kórus-befejezéssel. A zenekar biztos szövegtudással játszott, a kórus erőteljes tónussal, virtuózan és imponáló állóképességgel énekelt barokk mintákat követő, de a 20. század első felének módján nehéz szólamait. Nem a két szólólista képviselte a mű előadásának legvonzóbb részét: a Klein Ottokár helyett bravúros beugrással a produkciót megmentő *Fekete Attila* vállalkozó szellemét persze mindenképpen tisztelet illeti, és az is kétségtelen, hogy a legnagyobbik szarvas szólómat teljes átéléssel és szenvedéllyel énekelt, intonációsán többnyire tisztán, ám érzékelhető volt, hogy küzd a rendkívül megterhelő és nehéz tenorszólo magasságaival, amelyeket részben csak kikiabálni tudott. *Alexandru Agache* pedig, bár az apa bariton-szólamának régi gazdája, hiszen már Solti György kései felvételén is közreműködött, egyrészt elnagyolt intonációval, gyakori portamentókkal énekelt, másrészt általánosságban is gyenge szövegtudásában (melyet mindvégig hozzávetőleges kiejtés jellemzett) egy csúnya hiba is éktelenkedett. „*A gyertyák már égnek, / az asztal is készen*” helyett „*az asztalon készen*”-t énekelt, kétszer is, ami egyrészt arra engedett következtetni, hogy nem tudja, mit jelent a szöveg, amelyet énekelt, másrészt arra, hogy senki sem akadt a produkció résztvevői között (beleértve a kiváló karmestert), aki ezt észrevette és tapintatosan kijavította volna.

(Csengery Kristóf)

A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara – 2016. március 19. BMC

Ifjú művész-portrék címmel rendezett sorozatot a Budapest Music Centerben a *Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara*. A bérlés célja egy-egy fiatal muzsikussal – többségükben karmesterek – portrészereű bemutatása volt, amelynek bevezetőjeképpen beszélgetést is hallott a közönség a házigazda, *Vásáry Tamás* műsorvezetői közreműködésével. A koncertek szombati napokon hangzottak el, két-két alkalommal: először délután, majd este. A ciklus negyedik, egyben befejező eseményén *Madaras Gergely* is-

merhették meg a jelenlévők. Az idén harmincét esztendő muzsikusa már nem pályakezdő, jelentős sikereket tudhat magamögött, amit az is jelez, hogy – mint a beszélgetésből megtudhattuk – családjával jelenleg Londonban él, és a BMC-beli hangverseny megelőző napokban éppen a BBC Szimfonikusokat vezényelte Angliában. Számos külföldi feladata volt már, több világhírű karmester asszisztenseként is működött, és jó néhány nagy, nyugat-európai zenekart vezényelt az elmúlt években, amivel jelentős gyakorlatra tett szert, s ez érezhető is volt a koncert produkcióin. A műsor összeállításakor a Magyar Rádió Zenei Együtteseinek menedzsmantje azt kérte Madaras Gergelytől, rendeződjék a program Joseph Haydn művei köré. Ezt a kérést a karmester leleményesen teljesítette: nem tiszta Haydn-műsort vezényelt, a programnak azonban így vagy úgy valamennyi száma kapcsolatban állt a bécsi klasszikus mester zenéjével.

Haydn zenéje a műsor második részében szólalt meg, a zeneszerzőt a szimfóniatermést berekesztő *104., D-dúr („Londoni”) szimfónia* képviselte. Az első részben Brahms *Változatok egy Haydn-témára* című művét (op. 56/a) hallottuk, előtte azonban megszólalt az a kompozíció is, amelynek egyik tételéből Brahms a variációsorozat alapjául szolgáló témát vette: a *B-dúr divertimento* (Hob. II:46 – ahogy az a koncertet bevezető beszélgetésben is elhangzott, a zenetudomány ma már kétségbe vonja Haydn szerzőségét, azt feltételezve, hogy a művet Haydn tanítványa, Ignaz Pleyel komponálta, s annak idején a *Feldpartita* kottájának címlapjára a kiadó csupán reklámfogásként, a jobb eladhatóság kedvéért írta rá a jól csengő Haydn nevet). A szünet előtt Zombola Péter *Kamarszimfóniája* mutatott meg valamit abból, hogyan hathat a klasszikus szimfónia műfaja a kortárs zenére.

A nyitószámban tehát kamarazenét hallottunk. Jó ötlet ez egy szimfonikus koncerten: egy zenekar tagjai soha nem kamarázhatnak eleget (hiszen a zenekarban is akkor teljesítenek legjobban, ha kamarazenei szeltemben vesznek részt a szimfonikus produkcióban), ez a muzsikálási forma a lehető legjobb hatást gyakorolja művészi teljesítményükre, ambíciójukra, önbecsülésükre – minden olyan szakmai és emberi értékekre, amelyet a zenekari munka során hasznosíthatnak. A divertimento két oboát, két kürtöt, három fagottot és egy nagybőgőt foglalkoztat – sajnáltam, hogy a műsorlap nem közölte név szerint, kik voltak a

közreműködők (vagy ha már ez nem történt meg, legalább ott a helyszínen bemondhatták volna, kik a muzsikusok). A produkciót lendület, rugalmasság, telt hangzás, élénk kedély és karakteres játék jellemezte. Madaras Gergely határozottan irányított, az oktett tagjainak önálló megnyilvánulásai számára is elegendő teret biztosítva.

A divertimentót a variációsorozat követte. Ezt az előadást éreztem az est legkevésbé sikerült produkciójának. Madaras Gergely hiteles tempókat vett, megfelelő volt a tagolás és érzékletesek a hangsúlyok – a hangzás viszont sehogy sem akart megfelelni annak, amit egy 19. század harmadik harmadában született szimfonikus műtől elvárnánk (a *Haydn-variációk* keletkezési éve 1873). A zenekar sápadt hangon, szürkén, szárazon és szétesőn szólt – magamban nem tudtam eldönteni, hogy a BMC akusztikáját okoljam-e mindezért, vagy a produkció előkészítését, mindenesetre a Brahms-opus mindvégig nyersen és csiszolatlanul hatott. Az akusztikával kapcsolatos, nyitva maradt kérdésre Zombola Péter művének előadása adta meg a választ: komolyabb baj aligha lehet a BMC nagytermének hangzásával, hiszen Brahms darabja után Zombola vonós zenekari letétje már kifogástalanul szólt meg. Az öttételes, mintegy húszperces *Kamarszimfónia* (a zeneszerző 2. vonósnégyesének újrhangszerelt változata) jól formált, szuggesztív, invenciózus tételekből áll; olyan posztmodern zene, amely sokat kamatoztat a régebbi stílusok kompozíciós módszereiből (a második tétel például a reneszánsz gyakorlatát idéző, bonyolult proporciós kánon). A zenekar érdeklődéssel fordult a mű felé, és tömör hangzással játszott, Madaras Gergely markáns karakterekkel, élénk ritmusprofilokkal, szuggesztív összhatást keltve vezényelte a művet.

Elkoptatott zsurnalisztikus fordulat azt írni, hogy a záró szám „megkoronázta a műsort”, most azonban valóban ez történt: a Haydn-szimfónia olyan élettelen, a saroktételekben olyan sodró lendülettel, vérbő hangzással és részletgazdagsággal szólalt meg, hogy ez a teljesítmény a karmester és a zenekar részéről egyaránt felülmúlta a hangverseny összes korábbi produkciójában tapasztaltakat. Az *Andante* és a *Menuetto* kidolgozottságot, kamarazenei megmozdulásokat hozott, s általánosságban elmondható, hogy mindvégig kedv, lendület, invenció jellemezte karmester és zenekar termékeny együttműködését.

(Csengery Kristóf)

MÁV Szimfonikus Zenekar – 2016. április 2.

Olasz Kultúrintézet

A bécsi klasszikusok műveiből összeállított műsor várta a Varga László-bérllet hallgató-ságát az Olasz Kultúrintézetbe április 2-án. A matiné szólistája Devich Gergely, karmestere Károlyi Sándor volt.

Károlyi Sándor harmadik éve visszajáró vendégdirigense a MÁV Szimfonikus Zenekarnak; korábban főként ifjúsági rendezvényeken szerepelt, tehát bizonyos szempontból akár debütálásnak is tekinthető ez a bérlleti hangverseny.

Vendégkarmesterek esetében mindig fokozottan érvényesül a „kettőn áll a vásár” igazsága. Mert esetenként a zenekartól függ, hogy mennyire alkalmazkodik a karmester kéréseihez. Pontosabban, hogy mindig úgy játszik-e, ahogy a dirigens kéri, avagy repertoárdarabok esetében a vendég nem tudja kiközösíteni a megszokás medréből az együttést. A másik veszélyforrás, ha a zenekar csak azt játssza, amit-ahogy a vendég kér a mozdulataival – ezzel a gesztussal nagyon nyilvánvalóvá lehet tenni a karmester igénytelenségét, vagy épp azt, hogy az adott művel nincs közelebbi kapcsolata.

A másik eset ritkább: amikor a zenekar azt is eljátssza, amit talán nem is vár tőle a karmester – tehát a hangversenylátogató számára a látványnál erősebb impulzust ad a felcsendülő hangzás. Ugyanakkor, megtévesztő lehet, ha a dirigens látványos koreográfiát mutat be, amit elsősorban a közönségnek szán.

Ezen a hangversenyen a bécsi Zeneművészeti Főiskola karmester-neveltjét láttuk, s a hangzás alapján biztosra vehető, hogy a zenekar maximális jóindulattal viseltetett a vendég iránt. Öröndetes, hogy Károlyi Sándor nem tartozik a „táncoló” karmesterek közé – mozdulatait nem a közönségnek, hanem az előadónak szánja. Az ismertetőben közölt rövid életrajzból nem derül ki, hogy ki volt Bécsben a mestere – mindenestre jó útravalót kapott. Annak a (régébbi) elképzelésnek a szellemében vezényel, hogy a karmester mozdulatai számára van egy meghatározott alap-sík, s az onnan való kimozdulásoknak mindig konkrét értelmé-jelentősége van. Ebből következően kevés mozdulattal is informatív tud lenni; ráadásul, a nyugodt testtartásból adódóan, ily módon megnő számára a kifejezés tere. Más kérdés, hogy erre a jelzés-rendszerre mennyire értően reagál alkalmi együttese. Most a MÁV Szimfonikus Zenekar játéko-

sai korrektül szólaltatták meg szólamaikat, és erősítették a kifejezést, amikor arra instrukciót is kaptak. Hangulatos bevezetés volt Mozart nyitánya (Figaro házassága), nem esett áldozatul afféle bemelegítő-funkciónak. Külön figyelmet igényelhetett a zenekartól a vonóskarnak az általános gyakorlatuktól eltérő elhelyezése; a két hegedű-szólam egymással szemben ült a pódiumon, a bőgők viszont a színpad hátterében középre kerültek (ez a felállás a Budapesti Fesztiválzenekar Műpa-beli hangversenyeiről ismerős).

Károlyi Sándor 1989-ben született – a hangverseny szólistája kilenc évvel fiatalabb nála – Devich Gergely a Zeneakadémia különleges tehetségei közé tartozik, s több rangos nemzetközi versenyen való sikeres szereplés után jelentős pódiumgyakorlattal rendelkezik. Szólójával Haydn C-dúr gordonkaversenyében gyönyörködhetett hazai közönség. A formálás biztonsága, s kiváltképp a lassú középtételben a meghittent éneklő csellóhang egyaránt ígéretes tehetségre vall.

A szünet után Beethoven VII. szimfóniája nem adott elementáris élményt; mintha az evidenciák jegyében csak újrájátszották volna a művet – a közönség pedig újrhallgatta a megunhatatlan remekművet. Az itt-és-most élmény pezsdítő varázsát nélkülöz-nünk kellett. Ebben része lehetett annak is, hogy érződött a szólamok dinamikai arányainak esetlegessége – néha a hangszínből adódóan hatott szólisztikusan valamely korántsem tematikus jelentőségű motívum, máskor a dallamjátszó hangszer olvadt bele szerényen a hangzás egészébe.

Ilyen esetekben főként a rutinos, s az együttessel rendszeresen együtt dolgozó dirigensek állnak a helyzet magaslatán – Károlyi Sándor a folyamatok egymásutánjából a tételek nagyformájának felépítésére eredményesebben koncentrált. És sikeresen vizsgáztathatta hirtelen effektusokra irányuló mozdulatait, amelyek sohasem tévesztették el hatásukat. *(Fittler Katalin)*

Zuglói Filharmónia – 2016. április 7.

„A következetesség dicsérete” – ezt a címet adhatnám a beszámoló jellegű kritikának. A Zuglói Szent István Zeneház több éve eredményes, különleges tavaszi vállalkozása a „Felfedezőúton” címet viseli. Ennek keretében egyazon műsort játsszák el annyi alkalommal (idén hat délelőtt, naponta há-

romszor), hogy a kerület valamennyi diákja részesülhessen benne. Solymosi Tari Emőke ötlete kerül megvalósításra, ő a műsor összeállítója is. Az évtizedekben mérhető pedagógiai múlttal (is) rendelkező zenetörténet-szertan központosító válogatása egyszerre zene- és gyermekközpontú. Az élőzene-hallgatás lehetőségével ritkán élő gyerekek (nagy csoportos óvodások és alsótagozatosok) figyelmének lekötése nem kis feladat!

Erről káprázatos változatossággal gondoskodnak a szervezők-tervezők-kivitelezők, évről évre. Az idei program címe: „Tündérek és boszorkányok- zenében is táncban”. Tegyük hozzá, a látványvilágot vetítés gazdagítja, s a kicsik mozgásigényének kielégítéséről „játékvezetőként” Szerényi Béla gondoskodik. Az életben „sokfunkciós” muzsikusként (hangszerkészítő mester, előadóművész, népi iparművész, tanár, népzene-kutató) nagyon merész: korántsem közismert dalt (vagy dalokat) tanít a gyerekeknek (legalábbis olyan szintig, hogy később a játék aktív közreműködői lehessenek), a népi szokásanyaghoz tartozó, tartalmában a gyerekek érzésvilágához közelálló tematikáját. A zenehallgatás során felgyülemlett mozgási energia „levezetése” biztosítja, hogy utána ismét figyelmes hallgatóságot kapnak az előadók.

Ilyenkor hagyományosan Horváth Gábor vezényli a Zuglói Filharmónia (a műsornak megfelelő méretű-összeállítású) zenekarát, rendszeres közreműködői az ifjúsági előadásnak a Magyar Táncművészeti Főiskola (különböző korú) növendékei, és gyakran fiatal szólista is lehetőséget kap a közreműködésre (idén Farkas Zsolt zongorázott szó-lóban, és a zenekar munkájában is részt-vett).

A tanítási időben rendezett mini-hangversenyek: élménykoncentrátumok. Ennek megfelelő a közönség visszajelzése is; tényleges „rendbontásra” alig kerül sor. Még aki nem is a komolyzenei hangversenyek által hagyományosan megkövetelt módon viselkedik, tehát fegyelmezetten figyel, azon is érezhető, hogy a zene vonzáskörébe került. S itt aligha kárhoztatható az apróság, aki „vezényel”, vagy épp valamely hangszeres látványát utánozza. Örömmel látni az ünneplő öltözetükben is természetesen viselkedő kicsiket! És éppen ez a természetesség a legnagyobb biztosítéka annak, hogy a későbbiekben, a hangversenylátogatás későbbi-gyakoribb alkalmi során „belenőnek” abba a kulturált viselkedés-normába, amelyet mind gyakrabban vagyunk kénytelenek hiányolni a felnőtt-közönségnél is.

De a produkció maga is megérdemli a figyelmet. A műsorvezetés feladatát Solymosi Tari Emőke váltótársaként Geszthy Veronika látja el, az az énekes-színész, akivel a zuglóiak találkozhatnak a Zeneház évenkénti operaelőadásain is (amely sikeresen debütált új helyszínén, a Vigadóban is). Őt ebben a minőségben most láthattam-hallhattam először, s csak az elismerés hangján szólhatok teljesítményéről. Az írott forgatókönyv egy pillanatilag sem gátolta abban, hogy mindig az adott szituációnak, hangulatnak megfelelően, akár rögtönözve szólítsa meg a gyerekközönséget.

A műsor az Ördögfiókák táncával kezdődött (Gounod Faustjából), a balettosok látványával, majd boszorkányok következtek. Az Egy kiállítás képeiből Muszorgszkij eredeti zongora-verziójában hallhattuk a Baba Yaga kunyhója című tételt, majd Weiner Leó Csongor és Tünde szvitjéből csendült fel a Boszorkánykonyha zenéje. A két Grieg-zongoradarab (Törpék indulója és Tündér-

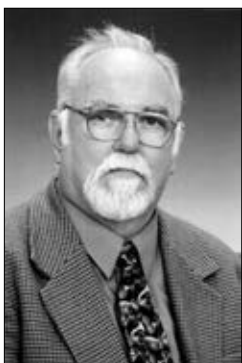
tánc) kicsit hosszadalmasnak tűnt a kicsik számára, pontosabban, azoknak, akik a legtávolabbi kerültek a zongoristától. Akik látták őt, netán ráláttak a kezére, fürgé ujjaira, azok számára nem jelentett problémát a terjedelem. Tündér-program elképzelhetetlen Mendelssohn Scherzója nélkül (a Szentivánéji álomból) – s befejezésül a Cukorbabák táncában gyönyörködhetek, a minden gyermek életének részévé vált Csajkovszkij-balettből, a Diótörőből.

A közönség-utánpótlás kinevelésében jelentős szerepet játszó projekt ugyanakkor a zenekar számára is hasznos; azok a zenekari muzsikuskok, akik a bérleti koncert-sorozatok keretében talán túl hirtelen nőnek bele feladatkörükbe, itt lehetőséget kapnak arra, hogy megismerjék a mérleg másik serpenyőjét is. Amikor a muzsikusknak a játszanivalója (első pillantásra) kevésnek tűnik, ám valamennyi hangért fokozottan kell felelősséget vállalni (részben a kisebb apparátus miatt is, ahol bármely apró pon-

atlanság könnyen észrevehető, részben pedig a műsorszámokból adódóan, amelyek éles hangzás-kontúrokat igényelnek, nincs tehát lehetőség szólam-részletek elsikkasztására). A változó közönségnek való többszöri (ráadásul, egymás után háromszor) történő eljátszásnak a lehetősége pedig mindenfajta szöveges ráhatásnál erőteljesebben ébreszti rá a muzsikuskokat arra, hogy ami nekik esetleg munka, kötelesség, az a mindegyre változó hallgatóság számára élményforrás kell, hogy legyen. Tehát, mindenkor teljes-intenzív jelenléttel kell muzsikálni. Nagy tanulság ez, és a komoly, néha már-már erőt-meghaladó játszanivaló esetében is sikerrel kamatoztatható!

Ezért is nem a „misszió”-jellegét hangsúlyoznám a Zuglói Szent István Zeneház eme remek vállalkozásának, hanem annak örvendek, hogy minden résztvevő számára hasznos-tanulságos program nyert immár polgárjogot a kerület kulturális életében.

(Fittler Katalin)

Múltidőben – búcsú Saru Károlytól (1943. január 4. – 2016. március 14.)

Azt tartják, az alkotóművész rangjának-jelentőségének megtételéhez célszerű egy képzeletbeli műveletet végrehajtani; elképzelni nélküle a történelmet, s ha úgy tűnik, nélküle másként folytatódott volna, korszakos jelentőségű alkotóról van szó.

Ismerői tanúsíthatják: Saru Károly nélkül nehéz (ha nem épp lehetetlen) elképzelni a közelmúlt előadó-művészetének és pedagógiai életének történetét, olyannyira szervesen beletartozott mindkettőbe. Már a múlt idő is erőltetetten hangzik, hiszen a nagybőgő mesterének és művészenek elidegeníthetetlen tulajdonsága volt a „jelenlét”. Megannyi „szabad vegyiérték-karral” rendelkezett az élet legkülönbözőbb jelenségeihez, ami egyfajta belső nyugalmat adott neki: nem kell kapkodni, nem fog lemaradni semmiről. Ugyanakkor – s e kettő ritkán találkozik egyetlen emberben

– nem volt a halasztások híve. Kiváló helyzetfelismerő képességgel tudta megragadni az „itt és most” kínálatait (nem a hasznos-praktikus lehetőségekre gondolok elsősorban – hanem szituációkra, ahol azonnali döntéssel érdembeli változást lehetett elérni).

Alakjából legmaradandóbb a tekintete; szürke, ha figyel, ám egzotikus fénnel játszik, amikor a homo ludens élményvilága kap szerepet.

Pedagógusként sem feledte egykori diákcányjait, de azokat, amelyek sztoriként kimeríthetetlen élményforrásul szolgáltak, holdudvarként vette körül az időközben összegyűlt tapasztalat – s ennek birtokában tudott egyszerre baráti és mesteri kapcsolatot teremteni növendékeivel.

Azt hiszem, zenekari muzsikusként főként a nagy egész létrehozásában való aktív közreműködést élvezhette; ily módon felértékelődhetek az egyszerű feladatok (funkciós basszusok mechanikus ismételtetése), hiszen ezek biztosították a keletkező hang-építmény fundamentumát, a szólísztikus (de legalábbis alapos kigyakorlást igénylő) fordulatok pedig felelősségérzetét erősítették.

Leghatékonyabban akkor tudott munkálkodni, amikor meggyőződéssel vállalkozott (kötelező vagy lehetőségként felkínált) feladatra, ám nem elégedett meg ennyivel: maga is keresett-talált lehetőségeket, amelyek gazdagabbá teszik a muzsikuskok élményvilágát. Az együttműködés szerepe inspirálta a bőgős-társadalom aktivizálására. Nem zárkózott el a versenyekre való felkészítés munkájától sem, de még fontosabbnak tartotta a találkozókat, amelyek megannyi zenei tapasztalat és információ oldott légkörben történő átadását és átvételét tették lehetővé. Rekordok könyvébe kívánczik az általa életre hívott, 26 alkalommal megrendezett Debreceni Nemzetközi Nagybőgő Találkozó. Lelkesedése nem ismert nyelvi határokat – elévülhetetlen érdemei vannak abban is, hogy a magyar nagybőgősök bekapcsolódhassanak a nemzetközi zenei életbe. Maga a Nemzetközi Nagybőgős Társaság magyarországi referense volt.

Mágnesként vonzó humora társaságok középponti alakjává tette; viccei-anekdotái kizökkentették hallgatóit a mindennapi gondok-problémák világából. Energia-forrása kimeríthetetlennek tűnt, miközben a kérlelhetetlen Idő végezte a munkáját. A MÁV Szimfonikus Zenekar szólamvezető nagybőgőse átadta helyét a fiatalabb generációnak, s nyugdíjba vonult a Debreceni Egyetem Zeneművészeti Karának docenseként is. A megkezdett decrescendo az élet személyes területén is folytatódott, a legintimebb társaságra korlátozódva. Hosszantartó, súlyos betegség fosztotta meg a földi léttől őt – tőle pedig mindazokat, akik ismerték és szerették.

Fittler Katalin